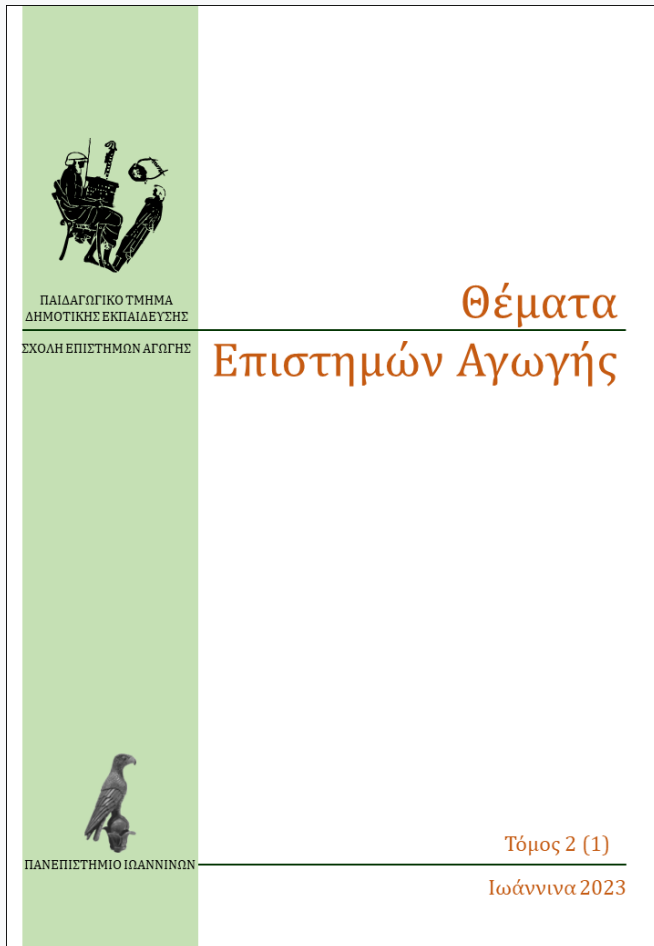

Θέματα Επιστημών Αγωγής

Τόμ. 2, Αρ. 1 (2023)

Η μαθητική διαρροή στην Περιφέρεια Θεσσαλίας: μία εμπειρική συγκριτική ανάλυση του πληθυσμού των ενήλικων εκπαιδευόμενων σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας Καταστημάτων Κράτησης

Νικόλαος Μπιτσάκος

doi: [10.12681/thea.30838](https://doi.org/10.12681/thea.30838)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπιτσάκος Ν. (2023). Η μαθητική διαρροή στην Περιφέρεια Θεσσαλίας: μία εμπειρική συγκριτική ανάλυση του πληθυσμού των ενήλικων εκπαιδευόμενων σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας Καταστημάτων Κράτησης. *Θέματα Επιστημών Αγωγής*, 2(1), 83–97. <https://doi.org/10.12681/thea.30838>

Η μαθητική διαρροή στην Περιφέρεια Θεσσαλίας: μία εμπειρική συγκριτική ανάλυση του πληθυσμού των ενήλικων εκπαιδευόμενων σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας Καταστημάτων Κράτησης

Νικόλαος Μπιτσάκος
fksp6066@fks.uoc.gr

Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Περίληψη. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η συγκριτική ανάλυση του φαινομένου της Μαθητικής Διαρροής μεταξύ των Νομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας, μία περιφέρεια με υψηλά ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου. Αποτελεί μία εμπειρική συγκριτική ανάλυση ανάμεσα σε ενήλικους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι ως ανήλικοι είχαν εγκαταλείψει πρόωρα την εκπαίδευση και πλέον φοιτούν σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας Καταστημάτων Κράτησης. Συγκεκριμένα εξετάζονται τα αίτια της αρχικής Μαθητικής Διαρροής κατά τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και συγκρίνονται οι πληθυσμοί των εκπαιδευόμενων στις δομές εκπαίδευσης ενηλίκων των Νομών της περιφέρειας. Το μοντέλο της έρευνας επιβεβαιώθηκε κατά την επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση με την προτεινόμενη κατηγοριοποίηση των αιτιών της Μαθητικής Διαρροής σε οικονομικούς, κοινωνικούς, ατομικούς και εκπαιδευτικούς παράγοντες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι όσον αφορά τα αίτια της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους Νομούς της ίδιας Περιφέρειας. Επιπλέον, όσον αφορά τη σύγκριση των πληθυσμών των εκπαιδευόμενων των δομών εκπαίδευσης δεύτερης ευκαιρίας των Νομών που λειτουργούν εντός και εκτός καταστημάτων κράτησης, η μελέτη καταλήγει ότι παρότι ο πληθυσμός των ενήλικων εκπαιδευόμενων που επιστρέφουν στην εκπαίδευση αποτελούν μία ετερογενή πληθυσμιακή ομάδα, ως προς το φύλο και τη χώρα προέλευσης, δεν εμφανίζουν διαφορές ως προς τα αρχικά αίτια εγκατάλειψης της εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: μαθητική διαρροή, δομές εκπαίδευσης ενηλίκων, Περιφέρεια Θεσσαλίας

Εισαγωγή

Η απόφαση ενός ατόμου να εγκαταλείψει την υποχρεωτική εκπαίδευση επηρεάζει τη μετέπειτα πορεία της κοινωνικής και επαγγελματικής ζωής του. Αναμφισβήτητα, οι παράγοντες που οδηγούν στη Μαθητική Διαρροή (εφεξής ΜΔ) είναι ποικίλοι, πολυσύνθετοι και λειτουργούν συνδυαστικά ωθώντας τους νέους και τις νέες εκτός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, και ενδεχομένως έλκοντάς τους προς μη επιθυμητές κατευθύνσεις, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα κοινωνικής περιθωριοποίησης. Με τον όρο Μαθητική Διαρροή αναφερόμαστε στην πρόωρη εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης μη έχοντας αποκτήσει μία ειδικευση ή έναν απολυτήριο τίτλο. Η ΜΔ επιδρά αρνητικά ανεξαρτήτως εκπαιδευτικής βαθμίδας στην κοινωνία και στα άτομα που αποτελούν μία ετερογενή πληθυσμιακά ομάδα (Janosz et al., 2000). Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat (2016), ο οποίος χρησιμοποιείται από την πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών, στο φαινόμενο της ΜΔ εντάσσονται τα άτομα τα οποία βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών, το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης αντιστοιχεί στον κατώτερο κύκλο υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (το αντίστοιχο του ελληνικού Γυμνασίου) ή μικρότερο και δεν έχουν συμμετάσχει σε δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης τέσσερις εβδομάδες πριν

από την ημέρα συλλογής των στοιχείων (European Commission, EACEA, Eurydice & Cedefop, 2014).

Τα αίτια της ΜΔ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε κοινωνικά αίτια (Keppens & Spruyt, 2018), οικονομικά (Lavrijsen & Nicaise 2013· Patterson, 2008), ατομικά (Ferguson et al., 2005) και εκπαιδευτικά αίτια (De Witte et al., 2013· European Commission, EACEA, Eurydice & Cedefop, 2014). Τα προαναφερθέντα αίτια μπορεί να διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Συγκεκριμένα, σε αντίστοιχη έρευνα στη Γαλλία παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις εντός της ίδιας διοικητικής Περιφέρειας και αυτό επειδή καθεμία περιοχή μπορεί να παρουσιάζει σημαντικές διαφορές και ιδιαιτερότητες. Οι διαφορές και ανισότητες ανά περιοχή, αντανακλώνται στους δείκτες συνθηκών διαβίωσης με κυριότερο δείκτη τη γονική απασχόληση, που εξηγεί εν μέρει τις συνθήκες διαβίωσης και κατ' επέκταση επιδρά και στην πιθανότητα εγκατάλειψης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Boudesseul et al., 2012· De Witte & Van Klaveren, 2012). Όμοια, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Περιφέρεια Κρήτης παρατηρούνται διαφοροποιήσεις, τόσο στα αίτια ΜΔ, όσο και στους πληθυσμούς των ενήλικων εκπαιδευόμενων που επιλέγουν να φοιτήσουν σε δομές δεύτερης ευκαιρίας, καθώς εμφανίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές κυρίως όσον αφορά το φύλο, τη χώρα προέλευσης, και την εργασιακή κατάσταση μετά την εγκατάλειψη του σχολείου (Μπιτσάκος, 2021). Τα παραπάνω πιθανόν να σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του τοπικού περιβάλλοντος, που δύναται να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τις γεινιάζουσες σχολικές μονάδες και από τις διαφορές στο βαθμό αστικότητας, μεταξύ των αστικών κέντρων της περιφέρειας (Clycq et al., 2017). Μία διαφορετική άποψη διατυπώνει ο Rumberger (2001) αναφέροντας ότι ο τόπος κατοικίας του/της μαθητή/τριας δεν φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά τη ΜΔ, καθώς απαιτείται η συνεπίδραση επιπλέον παραγόντων. Ο γεωγραφικός προσδιορισμός της κατοικίας του/της μαθητή/τριας κρίνεται ως ο λιγότερο σημαντικός, καθώς μπορεί να μετακινηθεί σε άλλη περιοχή ενώ άλλοι παράγοντες ΜΔ όπως για παράδειγμα το φύλο, η εθνικότητα και η κοινωνικοοικονομική προέλευση δεν είναι ευμετάβλητοι (EGREES, 2005). Τέλος, περίοδοι οικονομικών ή και επιδημιολογικών κρίσεων μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ΜΔ (Καλπαζίδου, 2019).

Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 1, η Ελλάδα αποδίδει καλύτερα από τον μέσο όρο της ΕΕ στη ΜΔ με 3,8%, σε σύγκριση με τον μέσο όρο του 10,1% της ΕΕ το 2020. Το ποσοστό ΜΔ της Ελλάδας μειώνεται συνεχώς την τελευταία τριετία από 4,7% το 2018 σε 3,8% το 2020, μία μείωση 0,9% τα τελευταία τρία χρόνια (Eurostat, 2021).

Τα μεγαλύτερα ποσοστά ΜΔ για το 2018 παρατηρούνται στην εδαφική μονάδα Νησιών Αιγαίου και Κρήτης με 6,9% και στην Κεντρική Ελλάδα (Θεσσαλία, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Ιόνια Νησιά, Στερεά Ελλάδα) με 5,2%. Τα παραπάνω συμβαδίζουν με έρευνες που διακρίνουν υψηλότερα ποσοστά ΜΔ σε τουριστικές περιοχές, όπου οι νέοι απασχολούνται εποχιακά, όπως και στην Κρήτη και στα Νησιά του Αιγαίου, αλλά και ότι η ΜΔ πλήττει περισσότερο τις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αστικές όπως για παράδειγμα η περιφέρεια Θεσσαλίας στην Κεντρική Ελλάδα (Κάτσικας & Καββαδίας, 2000). Παρόλα αυτά, στην Κεντρική Ελλάδα παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη μείωση (-1,3%) την τελευταία τριετία, από 5,2% το 2018 σε 3,9% το 2020 ενώ αντίθετα στην εδαφική μονάδα Νησιών Αιγαίου και Κρήτης το ποσοστό ΜΔ μειώθηκε σε μικρό βαθμό σε 6,3%, μείωση -0,9% (Πίνακας 1). Συγκεκριμένα, η υπό εξέταση περιφέρεια Θεσσαλίας χαρακτηρίζεται με όρους παραγωγικού συστήματος ως κατεξοχήν αγροτική περιφέρεια, καθώς ο πρωτογενής τομέας παράγει 11,8% του ΑΕΠ και παρέχει το 19,9% της απασχόλησης της Θεσσαλίας με την ανεργία στην περιφέρεια να έχει αυξητική τάση (OECD, 2020). Σημαντικός είναι ο τομέας της μεταποίησης, ο οποίος όμοια παρουσιάζει συρρίκνωση κατά την περίοδο 2010-2017 (OECD, 2020).

Πίνακας 1. Μαθητική διαρροή ανά εδαφική μονάδα NUTS 1 σε Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση

Εδαφικές στατιστικές μονάδες -NUTS 1	Μεταβολή			
	2018 (%)	2019 (%)	2020 (%)	2018-2020 (%)
Βόρεια Ελλάδα (Ηπείρου, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης)	5,0	3,0	2,5	-2,5
Κεντρική Ελλάδα (Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιόνιων Νήσων, Στερεάς Ελλάδας)	5,2	4,4	3,9	-1,3
Αττικής (Αττικής)	3,3	4,1	4,0	+0,7
Νησιά Αιγαίου, Κρήτης (Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου, Κρήτης)	6,9	6,3	6,3	-0,6
Σύνολο Ελλάδας	4,7	4,1	3,8	-0,9
ΕΕ (27 χώρες)	10,5	10,2	10,1	-0,4

Προσαρμοσμένο από το πρωτότυπο, Πηγή: Eurostat (2021).

Ωστόσο, ο μέσος όρος της ΜΔ στην Ελλάδα αντιστοιχεί στη συνολική διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, οπότε καλύπτει τις διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται ανάμεσα στις δύο βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, κατώτερης και ανώτερη δευτεροβάθμια). Συγκεκριμένα, κατά την τριετία 2015-2018, παρατηρείται ότι η ΜΔ στις τρεις πρώτες τάξεις (Α', Β', Γ') της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι 1,7%, και μειώνεται κατά τις τρεις τελευταίες τάξεις (Δ', Ε', ΣΤ') ολοκλήρωσης του δημοτικού με ποσοστό 1,4% (Πίνακας 2). Ακολουθεί αύξηση της ΜΔ κατά την τριετία του γυμνασίου (4,7%) ενώ μειώνεται αισθητά κατά την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα γενικά λύκεια (1,6%), ενώ είναι αισθητά υψηλή στα επαγγελματικά λύκεια με ποσοστό 11,0%. Κατά παρόμοιο τρόπο, ο μέσος όρος στην υπό εξέταση περιφέρεια Θεσσαλίας δεν αναδεικνύει της διαφορές στο ποσοστό της ΜΔ που εντοπίζονται στους επιμέρους νομούς. Σε επίπεδο περιφέρειας η ΜΔ στις τρεις πρώτες τάξεις (Α', Β', Γ') της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι 1,7%, αυξάνεται κατά τις τρεις τελευταίες τάξεις (Δ', Ε', ΣΤ') ολοκλήρωσης του δημοτικού με ποσοστό 1,8% και ακολουθεί αύξηση της ΜΔ κατά την τριετία του γυμνασίου (8,1%) ενώ μειώνεται αισθητά κατά την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα γενικά λύκεια (0,8%), ενώ είναι αισθητά υψηλή στα επαγγελματικά λύκεια με ποσοστό 7,7%.

Πίνακας 2. Μαθητική διαρροή στην πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανά τάξη την τριετία φοίτησης 2015-2018

Νομός	Α', Β', Γ'	Δ', Ε', ΣΤ'	Γυμνάσιο	ΓΕΛ	ΕΠΑΛ	Μεταβολή Β'-Α' βάρθμια
Καρδίτσα	2,1%	1,2%	26,71%	0,7%	10%	+15,52%
Λάρισα	1,0%	2,3%	4,7%	0,7%	7,7%	+2,5%
Μαγνησία	2,2%	1,3%	3,5%	1,2%	6,3%	+2,2%
Τρίκαλα	2,4%	1,6%	4,8%	0,4%	7,6%	+3,2%
Θεσσαλία	1,7%	1,8%	8,1%	0,8%	7,7%	+6,3%
Ελλάδα	1,7%	1,4%	4,7%	1,6%	11,0%	+3,3%

Προσαρμοσμένος από το πρωτότυπο. Πηγή: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2019).

Αντίστοιχα, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις μεταξύ των νομών, με τη ΜΔ στον Ν. Καρδίτσας κατά τα έτη του γυμνασίου να είναι αισθητά υψηλότερη (26,71%), αντί των νομών Λαρίσης (4,7%), Μαγνησίας (3,5%) και Τρικάλων (4,8%) και επίσης είναι η υψηλότερη στην Ελλάδα κατά την τριετία 2015-2018.

Το ποσοστό της ΜΔ κατά την διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης την τριετία 2015-2018 εμφανίζει μία τάση αύξησης κατά τη μετάβαση από την Πρωτοβάθμια στην κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τόσο σε εθνικό επίπεδο (+3,3%), όσο και σε επίπεδο περιφέρειας Θεσσαλίας (+6,3%). Ιδιαίτερα αισθητές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται μεταξύ των νομών, με αύξηση της ΜΔ κατά τη μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο στο Ν. Καρδίτσας κατά 15,52%, σημαντικά αυξημένη εν συγκρίσει με τους νομούς Λαρίσης (+2,5%), Μαγνησίας (+2,2%) και Τρικάλων (+3,2%). Παρόμοιες διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και ανάμεσα στις τάξεις της ίδιας βαθμίδας, με τη ΜΔ να εμφανίζει αύξηση κατά τη μετάβαση από τις πρώτες τάξεις της Πρωτοβάθμιας (Α', Β', Γ') στις επόμενες (Δ', Ε', ΣΤ') στο Ν. Λαρίσης (+1,3%) και μείωση στους υπόλοιπους τρεις νομούς Καρδίτσας (-0,9%), Μαγνησίας (-0,9%) και Τρικάλων (-0,8%).

Μία από τις κυριότερες πολιτικές αντιμετώπισης της ΜΔ είναι οι δομές εκπαίδευσης ενηλίκων, όπως τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (εφεξής ΣΔΕ) και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας εντός Καταστημάτων Κράτησης (εφεξής ΣΔΕΚΚ), αποτελώντας βασικό πυλώνα του θεσμού της Διά Βίου Μάθησης και παρέχοντας τη δυνατότητα σε πολίτες 18 ετών και άνω, να ολοκληρώσουν την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση. Στις δομές δεύτερης ευκαιρίας παρέχεται η δυνατότητα στους πολίτες που διέρρευσαν πρόωρα από το εκπαιδευτικό σύστημα να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική τους εκπαίδευση αποκτώντας έναν απολυτήριο τίτλο ισοτίμο με του γυμνασίου διεκπεραιώνοντας ένα ευέλικτο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων. Στα ΣΔΕ δεν υπάρχει ηλικιακό όριο για τους εκπαιδευόμενους, παρ' όλα αυτά προτεραιότητα δίνεται σε άτομα 18 έως 30 ετών, σε ανέργους, είτε σε άτομα που εντάσσονται σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (Υπ. Απόφαση 2373/22.7.2003· Νόμος 2525/1997). Αποσκοπούν στη συνολική ανάπτυξη των εκπαιδευόμενων και την πληρέστερη συμμετοχή τους στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό γίγνεσθαι καθώς και την αποτελεσματικότερη ένταξή τους στην αγορά εργασίας (Ν. 2525/1997). Τα ΣΔΕ παρέχοντας τη δυνατότητα απόκτησης ισοτίμου τίτλου με το απολυτήριο του Γυμνασίου σε ενήλικες μέσω της εκπαίδευσης, εξυπηρετούν τον απώτερο σκοπό του περιορισμού των ανισοτήτων και της καταπολέμησης του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού. Παρόλο που υπάρχει θεσμικό πλαίσιο για τη δομή και λειτουργία των ΣΔΕ, πρόσφατες έρευνες στους άμεσα εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς των ΣΔΕ καταλήγουν ότι υπάρχει ανάγκη για μεταρρυθμίσεις τόσο στη δομή και στη λειτουργία τους, όσο και στην χρηματοδότηση και στην αύξηση της διασύνδεσης των δομών αυτών με την αγορά εργασίας (Bitsakos, 2021· Bitsakos, 2022).

Μεθοδολογία

Σκοπός και ερευνητικός άξονας

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ερευνηθούν συγκριτικά οι απόψεις των εκπαιδευόμενων των ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ στους Νομούς της Περιφέρειας Θεσσαλίας, σχετικά α) με τα αίτια που τους οδήγησαν στη ΜΔ, καθώς και να εξετασθεί β) ο βαθμός ομοιογένειας ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευμένων της Περιφέρειας. Πραγματοποιήθηκε μία ποσοτική έρευνα, μία εμπειρική διερεύνηση των αιτιών που ωθούν τους εκπαιδευόμενους στην ΜΔ, και στην οποία τέθηκαν συγκεκριμένα ερωτήματα και συγκεντρώθηκαν μετρήσιμα δεδομένα (Creswell, 2011). Βασικός ερευνητικός άξονας είναι να εντοπιστεί κατά πόσο υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στα αίτια ΜΔ ανάμεσα στους νομούς Καρδίτσας, Λαρίσας, Μαγνησίας και Τρικάλων, καθώς και στα χαρακτηριστικά

των ενήλικων εκπαιδευόμενων που φοιτούν στις δομές δεύτερης ευκαιρίας των νομών της Θεσσαλίας.

Ερευνητικό εργαλείο

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος μίας ευρύτερης πανελλήνιας έρευνας που επικεντρώνεται στα ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο, το οποίο περιελάμβανε 43 δηλώσεις σε κλίμακα Likert με πεντάβαθμη διαβάθμιση (1=Καθόλου έως 5=Πάρα Πολύ). Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από το δείγμα της έρευνας. Οι δηλώσεις αφορούσαν τα πιθανά αίτια που οδηγούν στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου κατά την φοίτηση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, όπως αυτές προήλθαν από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και την παραγοντική ανάλυση. Οι 43 δηλώσεις κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερις διαστάσεις αιτίων: 1) οικονομικά, 2) κοινωνικά, 3) ατομικά και 4) εκπαιδευτικά.

Επεξεργασία δεδομένων

Για την τεκμηρίωση της παραγοντικής δομής του ερωτηματολογίου των Εκπαιδευόμενων των Δομών Ένταξης ΣΔΕ χρησιμοποιήθηκε η Επιβεβαιωτική Ανάλυση Παραγόντων. Κατά την ανάλυση αυτή επιβεβαιώθηκε η κατηγοριοποίηση των μεταβλητών στις εξής επιμέρους διαστάσεις: οικονομικά αίτια ΜΔ, κοινωνικά, εκπαιδευτικά και ατομικά (Hair, et al., 2014).

Για την επιλογή των τελικών στοιχείων του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε πλοτική έρευνα στα δεδομένα της οποίας χρησιμοποιήθηκε η Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων. Ακολούθως, πραγματοποιήθηκε Επιβεβαιωτική Παραγοντική Ανάλυση στο συνολικό δείγμα της Περιφέρειας Θεσσαλίας, με στόχο την αξιολόγηση της καλής προσαρμογής του μοντέλου με το λογισμικό IBM® SPSS® Amos. Κατά την Επιβεβαιωτική Παραγοντική Ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν τουλάχιστον τέσσερις δείκτες καλής προσαρμογής, αριθμός που κρίνεται απαραίτητος, ώστε να υπάρχει μία συνολική εικόνα του κατά πόσο το θεωρητικό μοντέλο επιβεβαιώνεται από τα δεδομένα (Griffin, 2005· Hair et al., 2014). Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν οι εξής δείκτες: α) χ^2/df , το πηλίκιο χ^2 με τον βαθμό ελευθερίας df , με προτεινόμενη τιμή $<3,0$ για καλή προσαρμογή του μοντέλου, β) τον δείκτη CFI με προτεινόμενη τιμή $>0,90$ για καλή προσαρμογή του μοντέλου, γ) τον δείκτη TLI με προτεινόμενη τιμή $>0,90$ για καλή προσαρμογή του μοντέλου, δ) τον δείκτη RMSEA με προτεινόμενη τιμή $<0,08$ για καλή προσαρμογή του μοντέλου, ενώ από 0,8 έως 0,1 μέτρια, ε) τον δείκτη SRMR με προτεινόμενη τιμή $<0,08$ και στ) τον δείκτη NFI με προτεινόμενη τιμή κοντά στο 1 για καλή προσαρμογή του μοντέλου (Hair et al., 2014· Kenny, et al., 2015).

Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας της εσωτερικής συνάφειας του εργαλείου συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής «Alpha» του Cronbach. Διερευνήθηκε η αξιοπιστία της εσωτερικής συνάφειας και ομοιογένειας των ομάδων ερωτήσεων καθώς και εάν εμφανίζουν συνολικά υψηλές συσχετίσεις όταν συνδυαστούν και σχηματίσουν μια κλίμακα (Litwin, 1995). Αυτή η διαδικασία επέτρεψε τη δημιουργία μεταβλητών-συνολικών δεικτών από τον μέσο όρο των επιμέρους μεταβλητών. Ακολούθησε η στατιστική ανάλυση των ερωτηματολογίων η οποία πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο για τις IBM® SPSS® Statistics.

Ακολούθησε η περιγραφική ανάλυση, καθώς εν συνεχεία επαγωγική στατιστική για να διερευνηθούν οι στατιστικά σημαντικές διαφορές που εμφανίζονται στις δηλώσεις των εκπαιδευόμενων μεταξύ των Νομών της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν τα δεδομένα με τον στατιστικό έλεγχο one-way ANOVA, ελέγχοντας τα αίτια της ΜΔ και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού ως προς τη μεταβλητή του Νομού. Όπου βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, πραγματοποιήθηκαν post hoc tests, χρησιμοποιώντας τα test Tukey Honest Significant Difference ή Fishers Least Significant

Difference. Στο άρθρο θα αναφερθούν τα πιο σημαντικά ευρήματα της ανάλυσης, όπου και διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Συμμετέχοντες

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 166 εκπαιδευόμενοι και εκπαιδευόμενες που συναίνεσαν να συμμετάσχουν στη μελέτη, και φοιτούσαν στα ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ της περιφέρειας. Συγκεκριμένα, συμμετείχαν 4 δομές δεύτερης ευκαιρίας εκ των οποίων 1 ήταν από τον νομό Καρδίτσας (ΣΔΕ), 1 από τον νομό Λαρίσης (ΣΔΕΚΚ), 1 από τον νομό Μαγνησίας (ΣΔΕ) και 1 από τον νομό Τρικάλων (ΣΔΕΚΚ).

Αναλυτικότερα, στην έρευνα συμμετείχαν 107 άνδρες (66,9%) και 53 γυναίκες (33,1%) από τους οποίους οι 93 (56%) φοιτούν σε ΣΔΕ και οι 73 (44%) φοιτούν σε ΣΔΕΚΚ. Το 17,5% του δείγματος είναι κάτω των 30 ετών, το 30,6% είναι 31-40 ετών, το 35% είναι 41-50 ετών, το 13,1% είναι 51-60 ετών και το 3,8% είναι άνω των 60 ετών. Από τους συμμετέχοντες σχετικά με την οικογενειακή τους κατάσταση το 13,4% δήλωσε άγαμος/η, το 43,6% έγγαμος/η, το 5,5% χήρος/α και το 16,6% διαζευγμένος/η. Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης κατά την ηλικία μαθητικής διαδρομής το 1,9% του δείγματος δεν εγγράφηκε στο Δημοτικό, το 5,7% ολοκλήρωσε μερικές τάξεις του Δημοτικού, το 57,9% ολοκλήρωσε το Δημοτικό, το 20,8% ολοκλήρωσε την Α' Γυμνασίου και το 13,2% ολοκλήρωσε την Β' Γυμνασίου. Όσον αφορά τη χώρα προέλευσης, 97 συμμετέχοντες (ποσοστό 59,1%) κατάγονται από την Ελλάδα και 67 συμμετέχοντες (ποσοστό 40,9%) από χώρα της αλλοδαπής (Πίνακας 3).

Πίνακας 3. Δημογραφικές πληροφορίες συμμετεχόντων

		Συχνότητα	
		Απόλυτη	Σχετική (%)
Φύλο	Άνδρες	107	66,9
	Γυναίκες	53	33,1
Ηλικία	18-30	28	17,5
	31-40	49	30,6
	41-50	56	35,0
	51-60	21	13,1
	>61	6	3,8
	Δεν εγγράφηκε στο Δημοτικό	3	1,9
Επίπεδο εκπαίδευσης	Ολοκλήρωσε μερικές τάξεις του Δημοτικού	9	5,7
	Ολοκλήρωσε το Δημοτικό	92	57,9
	Ολοκλήρωσε την Α' Γυμνασίου	33	20,8
	Ολοκλήρωσε την Β' Γυμνασίου	22	13,8
Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος/η	56	34,4
	Έγγαμος/η	71	43,6
	Χήρος/α	9	5,5
	Διαζευγμένος/η	27	16,6
Χώρα προέλευσης (98,8)	Ελλάδα	97	59,1
	Άλλη	67	40,9
Δομή φοίτησης (100)	ΣΔΕ	93	56,0
	ΣΔΕΚΚ	73	44,0
Νομός (100)	Καρδίτσας	35	21,1
	Λάρισης	28	16,9
	Μαγνησίας	58	34,9
	Τρικάλων	45	27,1

Αποτελέσματα

Για την επιλογή των τελικών στοιχείων του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε πιλοτική έρευνα στα δεδομένα της οποίας χρησιμοποιήθηκε η Διερευνητική Ανάλυση Παραγόντων με την οποία πραγματοποιείται καταγραφή των ενδοσυσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών-προτάσεων και εξάγονται τέσσερις βασικές ομαδοποιήσεις των επιμέρους παραγόντων. Εφαρμόστηκε η μέθοδος Principal Axis Factoring και η μέθοδος περιστροφής των αξόνων Promax και κάθε μεταβλητή θεωρήθηκε για να αποτελέσει μέρος ενός παράγοντα αν η φόρτισή ήταν στο εύρος $\pm 0,30$ έως $\pm 0,40$ σε σχέση με τον παράγοντα με την υψηλότερη ερμηνευτική δυνατότητα που είναι οι ελάχιστοι αποδεκτές τιμές (Hair et al., 2014: 114-116). Η ποιότητα των δεδομένων ελέγχτηκε με το δείκτη Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)=0,905 η οποία θεωρείται άριστη τιμή για να πραγματοποιηθεί παραγοντική ανάλυση και το δείκτη Bartlett's Test of Sphericity=7244,156 ($p=0,000$).

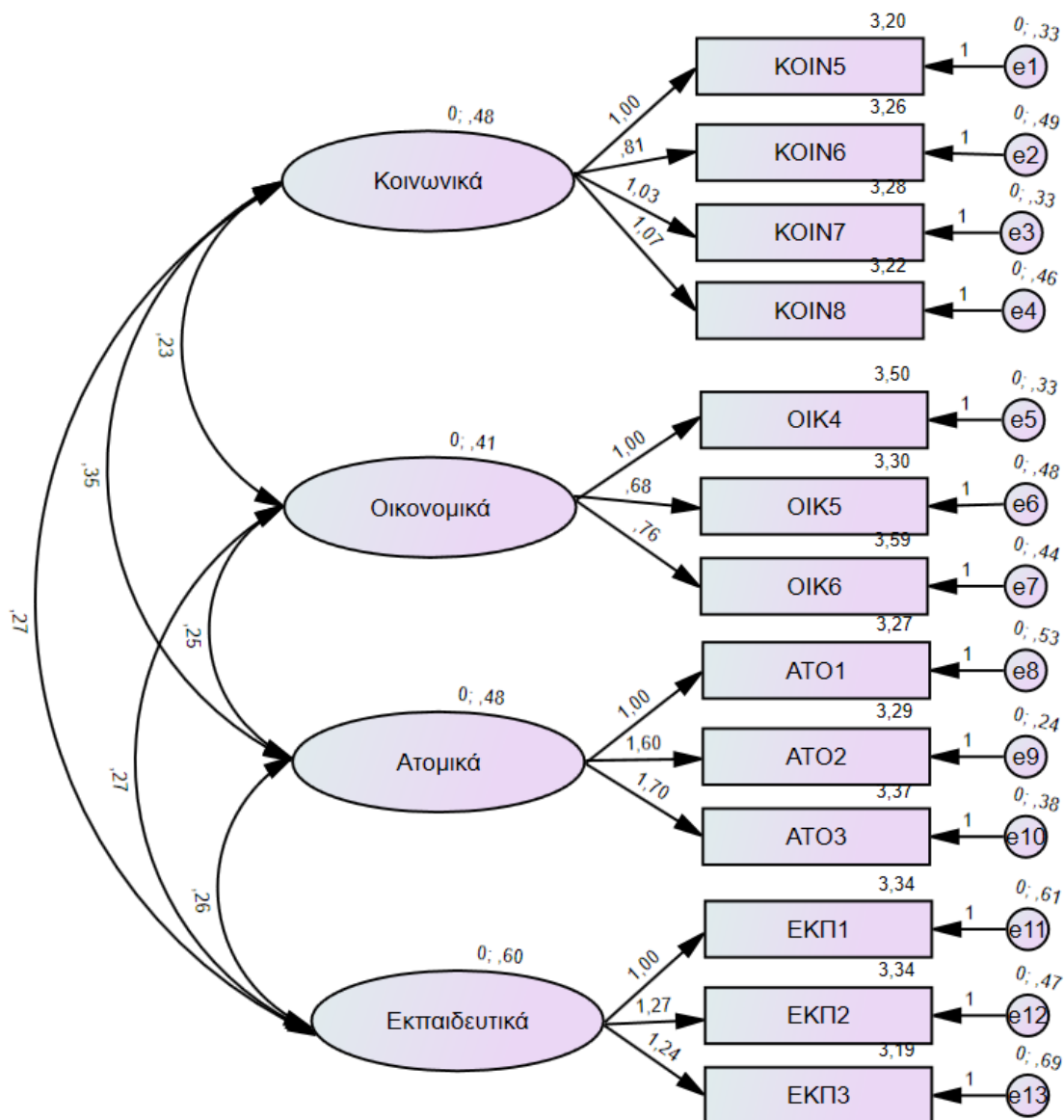
Το μοντέλο που προέκυψε επιβεβαιώθηκε κατά την Επιβεβαιωτική Παραγοντική Ανάλυση στο σύνολο των δεδομένων, είχε καλή προσαρμογή στους αναγκαίους δείκτες όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 4. Το συνολικό μοντέλο Αιτιών της Μαθητικής Διαρροής παρουσιάζει υψηλή αξιοπιστία με δείκτη Cronbach's Alpha = 0,934. Αντίστοιχα, υψηλή αξιοπιστία παρουσιάζουν οι επιμέρους κατηγορίες των Εκπαιδευτικών Αιτιών (Cronbach's Alpha = 0,866), των Κοινωνικών-Οικογενειακών Αιτιών (Cronbach's Alpha = 0,835), των Οικονομικών-Επαγγελματικών Αιτιών (Cronbach's Alpha = 0,824) και των Ατομικών Αιτιών (Cronbach's Alpha = 0,848) της Μαθητικής Διαρροής.

Πίνακας 4. Αποτελέσματα δεικτών καλής προσαρμογής

Έλεγκοι καλής προσαρμογής	Cut-offvalue	Research Model	Model
RMSEA	≤ 0.08	0,079	GoodFit
NFI	≥ 0.90	0,86	MarginalFit
χ^2/df	≤ 3.0	2,039	GoodFit
TLI	≥ 0.90	0,877	MarginalFit
CFI	≥ 0.90	0,920	GoodFit
Standardized RMR	< 0.08	0,0610	GoodFit

Το θεωρητικό μοντέλο Αιτιών Μαθητικής Διαρροής εξηγείται από τέσσερα δεμάτια, όπως παρατηρείται στο Σχήμα 1. Οι δείκτες προσαρμογής έδειξαν ότι το μοντέλο τεσσάρων παραγόντων εξηγεί ικανοποιητικά τα δεδομένα όπως φαίνεται στο Πίνακα 4 (Hair et al., 2014: 582). Τα αποτελέσματα σε αυτό το στάδιο της έρευνας δείχνουν ότι τα δεδομένα του πληθυσμού ερμηνεύουν με σαφήνεια την παραγοντική δομή του μοντέλου, όπως αυτά παρουσιάζονται στη γραφική αναπαράσταση του μοντέλου στο Σχήμα 1.

Σχήμα 1. Υποθετικό μοντέλο από την παραγοντική δομή της κλίμακας απόψεων των εκπαιδευόμενων των ΣΔΕ/ΣΔΕΚΚ

Περιγραφική στατιστική. Σύγκριση αιτιών πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου ανά Νομό

Όσον αφορά τον Νομό Τρικάλων, οι εκπαιδευόμενοι φαίνεται να προτάσσουν τα Οικονομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο (μ.ο.) 3,24. Αναλυτικότερα, παρατηρούμε στον Πίνακα 5 ότι όσον αφορά τα επιμέρους αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων σε νεαρή ηλικία ήταν η εργασία για την ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος (μ.ο. 3,65), η δυσκολία πρόσβασης στο σχολείο (μ.ο. 3,6) και η ανεργία των γονέων (μ.ο. 3,21). Δεύτερη κατηγορία αιτιών ΜΔ είναι τα κοινωνικά με μέσο όρο 2,88 με τα επιμέρους αίτια που οδήγησαν στη ΜΔ να είναι η αδυναμία ελέγχου από τους γονείς (μ.ο. 2,78), η θρησκεία (μ.ο. 2,75), και η καταγωγή από εθνικό-πολιτισμική μειονότητα (μ.ο. 2,75). Ακολουθούν τα εκπαιδευτικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,39, με τα επιμέρους αίτια που οδήγησαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων να είναι η επανάληψη τάξης (μ.ο. 3,4), οι κακές διαπροσωπικές σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς (μ.ο. 3,0), και οι συχνές απουσίες (μ.ο. 3,0). Τελευταία σε σειρά κατηγορία αιτιών ΜΔ φαίνεται να είναι τα ατομικά αίτια, με μέσο όρο 2,03 με τα επιμέρους αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ σε μικρή ηλικία των εκπαιδευόμενων να είναι η απόκτηση παιδιού (μ.ο. 2,75).

Πίνακας 5. Νομός Τρικάλων - Μέσος όρος και τυπική απόκλιση των τεσσάρων σύνθετων μεταβλητών σχετικά με τα αίτια Μαθητικής Διαρροής

	N	M.O	T.A.
Οικονομικά	16	3,24	0,69
Κοινωνικά	16	2,88	0,85
Ατομικά	19	2,03	0,85
Εκπαιδευτικά	16	2,39	0,92
Αριθμός έγκυρων παρατηρήσεων	12		

Όσον αφορά το ΣΔΕΚΚ του Νομού Λαρίσης, οι εκπαιδευόμενοι φαίνεται να προτάσσουν τα οικονομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,94. Αναλυτικότερα, παρατηρείται στον Πίνακα 6 ότι όσον αφορά τα επιμέρους αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων σε νεαρή ηλικία ήταν η προτίμηση εργασίας αντί της φοίτησης στο σχολείο (μ.ο. 3,06) και η εργασία με στόχο την ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος (μ.ο. 2,92). Δεύτερη κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα κοινωνικά με μέσο όρο 2,43 και τα επιμέρους αίτια που οδήγησαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων να είναι η αρνητική επιρροή από φίλους (μ.ο. 2,91) και η καταγωγή από πολύτεκνη οικογένεια (μ.ο. 2,7). Ακολουθούν τα ατομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,34. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τα ατομικά επιμέρους αίτια που οδήγησαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων ήταν η ύπαρξη αναπηρίας (μ.ο. 3,2), οι καταχρήσεις (μ.ο. 3,1) και η απόκτηση παιδιού (μ.ο. 2,75). Τελευταία σε σειρά κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα εκπαιδευτικά με μέσο όρο 1,93 με κυριότερη τις κακές ενδο-οικογενειακές σχέσεις (μ.ο. 2,5).

Πίνακας 6. Νομός Λαρίσης - Μέσος όρος και τυπική απόκλιση των τεσσάρων σύνθετων μεταβλητών σχετικά με τα αίτια Μαθητικής Διαρροής

	N	M.O	T.A.
Οικονομικά	20	2,94	0,86
Κοινωνικά	19	2,43	0,92
Εκπαιδευτικά	18	1,93	0,74
Ατομικά	19	2,34	0,82
Αριθμός έγκυρων παρατηρήσεων	12		

Όσον αφορά τον Νομό Καρδίτσας, οι εκπαιδευόμενοι φαίνεται να προτάσσουν τα οικονομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,80. Αναλυτικότερα, παρατηρούμε στον Πίνακα 7 ότι όσον αφορά τα επιμέρους αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων σε νεαρή ηλικία ήταν η εργασία για την ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος (μ.ο. 3,13) και η δυσκολία πρόσβασης στο σχολείο (μ.ο. 3,09). Δεύτερη κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα κοινωνικά με μέσο όρο 2,48, με τα επιμέρους αίτια να είναι η καταγωγή από πολύτεκνη οικογένεια (μ.ο. 3,36), ο θάνατος γονέα (μ.ο. 3,14), και το διαζύγιο γονέων (μ.ο. 3,0). Ακολουθούν τα ατομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,22 όπως για παράδειγμα η απόκτηση παιδιού σε μικρή ηλικία (μ.ο. 3,6). Μικρότερο ρόλο στη ΜΔ φαίνεται να αποδίδουν στα εκπαιδευτικά αίτια με μέσο όρο 2,03. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τα επιμέρους εκπαιδευτικά αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ σε μικρή ηλικία των εκπαιδευόμενων ήταν οι κακές διαπροσωπικές σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς (μ.ο. 2,5), οι συχνές απουσίες (μ.ο. 2,5) και οι διδακτικές πρακτικές των εκπαιδευτικών (μ.ο. 2,5).

Πίνακας 7. Νομός Καρδίτσας - Μέσος όρος και τυπική απόκλιση των τεσσάρων σύνθετων μεταβλητών σχετικά με τα αίτια Μαθητικής Διαρροής

	N	M.O	T.A.
Οικονομικά	31	2,80	0,95
Κοινωνικά	32	2,48	0,94
Ατομικά	31	2,22	0,99
Εκπαιδευτικά	30	2,03	0,88
Αριθμός έγκυρων παρατηρήσεων	29		

Όσον αφορά τον Νομό Μαγνησίας, οι εκπαιδευόμενοι του ΣΔΕ φαίνεται να προτάσσουν τα κοινωνικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,83. Αναλυτικότερα, παρατηρούμε στον Πίνακα 8 ότι όσον αφορά τα επιμέρους αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ των εκπαιδευόμενων σε νεαρή ηλικία ήταν η καταγωγή από πολύτεκνη οικογένεια (μ.ο. 3,08), και η αδυναμία στήριξης από τους γονείς (μ.ο. 2,73). Δεύτερη κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα οικονομικά με μέσο όρο 2,75 όπως η υποχρέωση φροντίδας του νοικοκυριού (μ.ο. 3,21) και η απόφαση εργασίας από μικρή ηλικία (μ.ο. 3,04). Ακολουθούν τα εκπαιδευτικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,34 και συγκεκριμένα οι χαμηλές προσδοκίες των εκπαιδευτικών για τον/την μαθητή/τρια (μ.ο. 2,89), και οι κακές διαπροσωπικές σχέσεις με τους/τις συμμαθητές/τριες (μ.ο. 2,8). Τελευταία σε σειρά κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα ατομικά με μέσο όρο 2,15. Αναλυτικότερα, όσον αφορά τα επιμέρους αίτια που συνετέλεσαν στη ΜΔ σε μικρή ηλικία των εκπαιδευόμενων ήταν απόκτηση παιδιού (μ.ο. 2,71) και η αποκλίνουσα συμπεριφορά (μ.ο. 2,57).

Πίνακας 8. Νομός Μαγνησίας - Μέσος όρος και τυπική απόκλιση των τεσσάρων σύνθετων μεταβλητών σχετικά με τα αίτια Μαθητικής Διαρροής

	N	M.O	T.A.
Οικονομικά	53	2,75	0,96
Ατομικά	49	2,15	1,08
Εκπαιδευτικά	52	2,34	0,96
Κοινωνικά	49	2,83	0,88
Αριθμός έγκυρων παρατηρήσεων	46		

Σύγκριση αιτίων πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου μεταξύ ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ

Όσον αφορά τα ΣΔΕ της Περιφέρειας Θεσσαλίας, οι εκπαιδευόμενοι φαίνεται να προτάσσουν τα οικονομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,77 και στη συνέχεια τα κοινωνικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,68. Ακολουθούν τα εκπαιδευτικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,19 και τελευταία σε προτίμηση κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα ατομικά αίτια, με μέσο όρο 2,18 (Πίνακας 9).

Όσον αφορά τα ΣΔΕΚΚ της Περιφέρειας Θεσσαλίας τα αίτια ΜΔ φαίνεται να μη διαφοροποιούνται αισθητά ως προς τις κατηγορίες που προτάσσουν οι εκπαιδευόμενοι. Συγκεκριμένα, φαίνεται να προτάσσουν τα οικονομικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 3,08 και στη συνέχεια τα κοινωνικά αίτια ΜΔ με μέσο όρο 2,63 Ακολουθούν τα ατομικά αίτια ΜΔ με όμοιο μέσο όρο 2,22, και τελευταία σε προτίμηση κατηγορία αιτίων ΜΔ φαίνεται να είναι τα εκπαιδευτικά αίτια, με μέσο όρο 2,21 (Πίνακας 10).

Πίνακας 9. ΣΔΕ Καρδίτσας και ΣΔΕ Μαγνησίας - Μέσος όρος και τυπική απόκλιση των τεσσάρων σύνθετων μεταβλητών σχετικά με τα αίτια Μαθητικής Διαρροής

	N	M.O	T.A.
Οικονομικά	77	2,77	,946
Ατομικά	65	2,18	1,032
Εκπαιδευτικά	66	2,19	,893
Κοινωνικά	79	2,68	,965
Αριθμός έγκυρων παρατηρήσεων	54		

Πίνακας 10. ΣΔΕΚΚ Λάρισας και ΣΔΕΚΚ Τρικάλων - Μέσος όρος και τυπική απόκλιση των τεσσάρων σύνθετων μεταβλητών σχετικά με τα αίτια Μαθητικής Διαρροής

	N	M.O	T.A.
Οικονομικά	46	3,08	,786
Ατομικά	33	2,22	,83
Εκπαιδευτικά	52	2,21	,875
Κοινωνικά	40	2,63	,79
Αριθμός έγκυρων παρατηρήσεων	30		

Επαγωγική ανάλυση

Η επαγωγική ανάλυση όσον αφορά τον Νομό που βρίσκονται οι δομές δεύτερης ευκαιρίας φανέρωσε στατιστικά σημαντικές διαφορές στα αίτια ΜΔ σε έναν μικρό αριθμό μεταβλητών. Συγκεκριμένα, εμφανίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους Νομούς σε έξι αίτια ΜΔ, τα οποία είναι οι «χαμηλές προσδοκίες των εκπαιδευτικών για την πρόοδο του/της μαθητή/μαθήτριας» ($F = 5,185, p = .003$), η «δυσκολία πρόσβασης στο σχολείο» ($F = 3,365, p = .028$), οι «καταχρήσεις ουσιών και αλκοόλ» ($F = 3,850, p = .021$), η «αδυναμία πειθαρχίας στο σχολείο» ($F = 2,833, p = .041$), η «αποκλίνουσα συμπεριφορά» ($F = 4,499, p = .005$), «διάφορες ψυχολογικές διαταραχές» ($F = 6,346, p = .000$) και η «ανεργία των γονέων» ($F = 3,325, p = .022$).

Post hoc συγκρίσεις στο αίτιο ΜΔ που αφορά τις «χαμηλές προσδοκίες των εκπαιδευτικών για την πρόοδο του/της μαθητή/μαθήτριας» φανέρωσαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους στο ΣΔΕ του Νομού Μαγνησίας και τα ΣΔΕΚΚ Λάρισας και ΣΔΕ Καρδίτσας, όπου φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο τους εκπαιδευόμενους στον Ν. Μαγνησίας. Post hoc συγκρίσεις στο αίτιο ΜΔ που αφορά την «ανεργία των γονέων» φανέρωσαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους στο ΣΔΕΚΚ του Νομού Τρικάλων και τα ΣΔΕ Μαγνησίας και Καρδίτσας, όπου φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο τους εκπαιδευόμενους στο ΣΔΕΚΚ Τρικάλων. Post hoc συγκρίσεις στο αίτιο ΜΔ της «αδυναμίας πειθαρχίας στο σχολείο» φανέρωσαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους στα ΣΔΕΚΚ των νομών Λάρισας και Τρικάλων, όπου φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο τους εκπαιδευόμενους στον Ν. Λάρισας. Όμοια, post hoc συγκρίσεις στο αίτιο ΜΔ «διάφορες ψυχολογικές διαταραχές» φανέρωσαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους εκπαιδευόμενους ανάμεσα στο ΣΔΕΚΚ Λάρισας και τα ΣΔΕ των νομών Καρδίτσας και Μαγνησίας, όπου φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο τους εκπαιδευόμενους στον Ν. Λάρισας.

Όσον αφορά τις στατιστικά σημαντικές διαφορές των δημογραφικών χαρακτηριστικών των πληθυσμών των εκπαιδευόμενων ανάμεσα στους Νομούς της Περιφέρειας Θεσσαλίας, παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές στο φύλο των εκπαιδευόμενων ($p = .000$) ανάμεσα στο ΣΔΕ του Ν. Καρδίτσας και τα ΣΔΕΚΚ των νομών Λάρισας και Τρικάλων καθώς και στη χώρα προέλευσης ($p = .001$) ανάμεσα στο ΣΔΕΚΚ Τρικάλων και στα ΣΔΕ/ΣΔΕΚΚ της υπόλοιπης περιφέρειας.

Όσον αφορά τις στατιστικά σημαντικές διαφορές των δημογραφικών χαρακτηριστικών των πληθυσμών των εκπαιδευόμενων ανάμεσα στα ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ της Περιφέρειας Θεσσαλίας, παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές στο φύλο των εκπαιδευόμενων ($p = .000$), στη χώρα προέλευσης ($p = .001$) και το θρήσκευμα ($p = .000$).

Συζήτηση

Η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου είναι ένα επίκαιρο φαινόμενο στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, καθώς στους Νομούς της παρατηρούνται ποσοστά μαθητικής διαρροής υψηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο (βλ. Πίνακα 2). Ωστόσο, στην Περιφέρεια Θεσσαλίας παρατηρούνται διαφορές ανάμεσα σε ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ, αλλά και μεταξύ των Νομών της Θεσσαλίας, καθώς διαφέρουν μεταξύ τους όσον αφορά την έκταση, τον πληθυσμό, την οικονομική δραστηριότητα και το οικονομικό περιβάλλον, διαφοροποιήσεις που αποτυπώνονται και στην εκπαίδευση ενηλίκων, πόρισμα που έχει παρατηρηθεί και στην Περιφέρεια Κρήτης (Μπιτσάκος, 2021). Σε επίπεδο Περιφέρειας η ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, κυρίως η απασχόληση με τη γεωργία, παρέχει «κίνητρα» αποχώρησης των μαθητών/τριών από την εκπαίδευση, ώστε να ενταχθούν στην αγορά εργασίας.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, αναδεικνύουν τη σημαντικότητα των οικονομικών-επαγγελματικών παραγόντων στην εγκατάλειψη του σχολείου, αίτια τα οποία προτάσσονται στο σύνολο των ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ. Η κοινή αυτή «γραμμή» φαίνεται λογική καθώς σε ολόκληρη την περιφέρεια υπάρχουν ομοιότητες στο οικονομικό περιβάλλον των Νομών, με κυρίαρχες οικονομικές δραστηριότητες αυτές της γεωργίας, της κτηνοτροφίας της μεταποίησης (Dwyer, 1996· Κυριδής, 2013· OECD, 2020). Οπότε η κοινή πρόταση των οικονομικών αιτιών διαρροής συνάδει με τις πανομοιότυπες οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων και τις πιθανές επιδράσεις που έχουν στις επιλογές εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευόμενοι των ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ και των νομών της περιφέρειας Θεσσαλίας φαίνεται να πιστεύουν ότι η εγκατάλειψη του σχολείου σε μικρή ηλικία οφείλεται στην υποχρέωση συμβολής στο οικογενειακό εισόδημα, καθώς και στην προτίμηση εργασίας έναντι της φοίτησης στο σχολείο. Το πόρισμα αυτό έρχεται σε συμφωνία με την έρευνα των Lavrijsen και Nicaise (2013), οι οποίοι συμπεραίνουν τη συσχέτιση των μέσων ποσοστών ΜΔ και της οικονομικής δυνατότητας της οικογένειας, που ωθεί τον μαθητή στην αγορά εργασίας. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Dwyer (1996), ο οποίος αναφέρεται στην προτίμηση ένταξης στην αγορά εργασίας έναντι της συνέχισης της φοίτησης, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις δυσμενούς οικονομικής κατάστασης της οικογένειας και σε χρονικές περιόδους όπου παρατηρούνται υψηλά ποσοστά απασχόλησης στην αγορά εργασίας. Η διαπίστωση αυτή εξηγεί το φαινόμενο της υψηλής μαθητικής διαρροής, η οποία παρατηρείται σε περιοχές με εποχιακές εργασίες, όπως οι τουριστικές περιοχές στην Ελλάδα (Κυριδής, 2013) και στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αστικές όπως για παράδειγμα η περιφέρεια Θεσσαλίας στην Κεντρική Ελλάδα (Κάτσικας & Καββαδίας, 2000).

Η επαγωγική ανάλυση ως προς τους νομούς φανέρωσε στατιστικά σημαντικές διαφορές στα αίτια ΜΔ σε έναν μικρό αριθμό μεταβλητών. Αυτές οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα σε περιοχές της ίδιας περιφέρειας αποτελούν συμπέρασμα και των De Witte και Van Klaveren (2012). Τα

αίτια των διαφοροποιήσεων θα μπορούσαν να αποδοθούν πιθανώς στην διαφορά στην αστικότητα του πληθυσμού ανάμεσα στους νομούς (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2014).

Συμπεράσματα

Από τα ευρήματα της έρευνας παρατηρούνται διαφοροποιήσεις, τόσο στα αίτια ΜΔ, όσο και στους πληθυσμούς των ενήλικων εκπαιδευόμενων που επιλέγουν να φοιτήσουν σε δομές δεύτερης ευκαιρίας, όπως επίσης διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα ΣΔΕ και ΣΔΕΚΚ της περιφέρειας. Αναδεικνύεται ότι τα οικονομικά αίτια είναι αυτά που ώθησαν τους ενήλικους πλέον εκπαιδευόμενους στην πρόωγη εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Ωστόσο, παρουσιάζονται μικρές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους Νομούς της ίδιας περιφέρειας, που πιθανόν σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του τοπικού περιβάλλοντος, που δύναται να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά τις γεινιάζουσες σχολικές μονάδες (Clycq et al., 2017). Επιπλέον, ως προς τη σύγκριση των πληθυσμών των εκπαιδευόμενων των δομών δεύτερης ευκαιρίας, συμπεραίνεται ότι εμφανίζουν ετερογένεια ως προς τα χαρακτηριστικά τους, καθώς εμφανίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές κυρίως όσον αφορά το φύλο, τη χώρα προέλευσης, καθώς και το θρήσκευμα. Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των στατιστικά σημαντικών διαφορών εμφανίζεται μεταξύ του πληθυσμού των εκπαιδευόμενων των δομών δεύτερης ευκαιρίας των νομών Μαγνησίας και Λάρισας και των άλλων νομών, πράγμα που μπορεί να ερμηνευθεί από τον υψηλό βαθμό αστικότητας.

Καταληκτικά, η παρούσα έρευνα με την παραγοντική ανάλυση επιβεβαιώνει την προτεινόμενη κατηγοριοποίηση των αιτιών της Μαθητικής Διαρροής σε κοινωνικά, οικονομικά, ατομικά και εκπαιδευτικά η οποία ισχύει και στον πληθυσμό των εκπαιδευόμενων της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Επίσης, διαπιστώνει ότι υπάρχουν διαφορές στα αίτια πρόωρης εγκατάλειψης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε νεαρή ηλικία μεταξύ των νομών και επιβεβαιώνει παλαιότερες έρευνες αναφορικά με την ποικιλία των αιτιών της μαθητικής διαρροής. Τέλος, διαπιστώνεται ότι οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι που επιστρέφουν στην εκπαίδευση μέσω των δομών δεύτερης ευκαιρίας αποτελούν μία ετερογενή πληθυσμιακή ομάδα, καθώς εμφανίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους πληθυσμούς των εκπαιδευόμενων. Η διαπίστωση αυτή, ότι τα άτομα που επιλέγουν να επιστρέψουν στην εκπαίδευση αποτελούν μία ετερογενή ομάδα, έρχεται να επιβεβαιώσει και να συμπληρώσει τα ευρήματα παλιότερων ερευνών σύμφωνα με τις οποίες οι διαρρέοντες από την υποχρεωτική εκπαίδευση αποτελούν μία ετερογενή πληθυσμιακά ομάδα (Janosz et al., 2000).

Αναφορές

- Bitsakos, N. (2021). Causes of Early School Leaving and Prevention Measures: School directors' insights. *European Journal of Education Studies*, 8(5), 320-333. doi: <https://doi.org/10.46827/ejes.v8i5.3741>
- Bitsakos, N. (2022). Exploring Strategies to Strengthen Re-Engagement Through Second Chance Education for Early School Leavers: A Descriptive Qualitative Study. In E. Meletiadou (Eds.), *Handbook of Research on Policies and Practices for Assessing Inclusive Teaching and Learning* (pp. 54-73). IGI Global. <http://doi:10.4018/978-1-7998-8579-5.ch003>
- Boudesseul, G., Grelet, Y., & Vivent, C. (2012). Les risques sociaux du décrochage : vers une politique territorialisée de prévention?, *Céreq Bref*, 304, 4p. Retrieved December 12, 2022 from <https://www.cereq.fr/les-risques-sociaux-du-decrochage-vers-une-politique-territorialisee-de-prevention>
- Clycq, N., Nouwen, W., Van Caudenberg, R., Orozco, M., Van Praag, L. & Timmerman, C. (Eds.) (2017). *Theoretical and methodological considerations when studying early school leaving in Europe*. https://medialibrary.uantwerpen.be/oldcontent/container23160/files/RESL_eu%20-%20Publication%207%20-%20Theoretical%20%20and%20Methodological%20Framework%20Final%20version%20december%202017%2014122017.pdf
- Creswell, J. (2011). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση: Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. Εκδόσεις Έλλην.

- De Witte, K., & Van Klaveren, C. (2012). Comparing students by a matching analysis-on early school leaving in Dutch cities. *Applied Economics*, 44(28), 3679-3690. <https://doi.org/10.1080/00036846.2011.579069>
- De Witte, K., Nicaise, I., Lavrijnsen, J., Van Landeghem, G., Lamote, C., & Van Damme, J. (2013). The impact of institutional context, education and labour market policies on early school leaving: a comparative analysis of EU countries. *European Journal of Education*, 48(3), 331-345. <https://doi.org/10.1111/ejed.12034>
- Dwyer, P. (1996). *Opting Out: Early School Leavers and the Degeneration of Youth Policy*. National Clearinghouse for Youth Studies & Youth Research Centre.
- EGREES (2005). European Group for Research on Equity in Educational Systems: *Equity in European Educational System. A set of indicators*. <http://www.okm.gov.hu/download.php?docID=296>
- Ελληνική Στατιστική Αρχή (2014). *Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011, Κατοικίες Χαρακτηριστικά και Ανέσεις*. <https://www.statistics.gr/2011-census-pop-hous>
- European Commission, EACEA, Eurydice and Cedefop (2014). *Eurydice and Cedefop Report: Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures*. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1b66bb9e-7d3e-11e5-b8b7-01aa75ed71a1/language-en>
- Eurostat (2016). *Glossary: Early leaver from education and training*. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Early_leaver_from_education_and_training
- Eurostat (2021). *Database*. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Ferguson, B., Tilleczek, K., Boydell, K., Rummens, J. A., Cote, D., & Roth-Edney, D. (2005). Early school leavers: Understanding the lived reality of student disengagement from secondary school. Final Report submitted to the Ontario Ministry of Education and Training, Special Education Branch. <http://www.ontla.on.ca/library/repository/mon/13000/258815.pdf>
- Griffin, P. (2005). Developing a measure of wealth for primary student families in a developing country: Comparison of two methods of psychometric calibration. *Studies in Educational Evaluation*, 31(2-3), 192-206. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2005.05.010>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis: Pearson new international edition*. Pearson Education Limited.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2021). *Γραφείο Διερεύνησης και Αποτίμησης Εκπαιδευτικού Έργου: Η Μαθητική Διαρροή στην Ελληνική Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. <http://statistics.minedu.gov.gr/index.php/gr/component/phocadownload/category/169-icp-de-mathitiki-diarroi-2015-218?download=287:mathitiki-diarroi-2015-2018>
- Janosz, M., Le Blanc, M., Boulerice, B., & Tremblay, R. E. (2000). Predicting different types of school dropouts: A typological approach with two longitudinal samples. *Journal of educational psychology*, 92(1), 171-190. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.1.171>
- Καλπαζίδου, Γ. (2019). *Μαθητική διαρροή: Πρόληψη και καταπολέμηση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Εκπαιδευτικό υλικό. REC Programme 2014-2020*. <https://egroma.gov.gr/wp-content/uploads/2021/09/%CE%9C%CE%91%CE%98%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97-%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%97.pdf>
- Κάτοικας, Χ., & Καβαδίας, Γ. (2000). *Η ανισότητα στην ελληνική εκπαίδευση. Η εξέλιξη των ευκαιριών πρόσβασης στην ελληνική εκπαίδευση (1960-2000)*. Gutenberg.
- Kenny, D. A., Kaniskan, B., & McCoach, D. B. (2015). The performance of RMSEA in models with small degrees of freedom. *Sociological Methods & Research*, 44(3), 486-507.
- Keppens, G., & Spruyt, B. (2018). Truancy in Europe: Does the type of educational system matter? *European Journal of Education*, 53(3), 414-426. <https://doi.org/10.1111/j.ejed.12282>
- Κυρίδης, Α. (2013). *Διαστάσεις ενός πολυπαραμετρικού δείκτη για την διερεύνηση των NEETs*. Στο Ν. Παπαδάκης (επιμ), *Βαρόμετρο Απόντων: οι NEETs (Young People Not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα* (σσ. 77-108). Ι. Σιδέρης.
- Lavrijnsen, J. & Nicaise, I. (2013). *Parental background and early school leaving*. <https://core.ac.uk/download/pdf/34582166.pdf>
- Litwin, M. S. (1995). *How to measure survey reliability and validity*. Sage Publications.
- OECD (2020). *OECD Territorial Reviews: Regional Policy for Greece Post-2020*. <https://www.oecd.org/publications/regional-policy-for-greece-post-2020-cedf09a5-en.htm>
- Μπιτσάκος, Ν. (2021). Αναιρώντας τη Μαθητική Διαρροή: Μία εμπειρική συγκριτική ανάλυση του πληθυσμού των ενήλικων εκπαιδευόμενων στους νομούς της Περιφέρειας Κρήτης. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 10(1), 40-51. <https://doi.org/10.12681/hjre.25673>
- Νόμος 2525/1997, *Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις* (ΦΕΚ Α 188/23.09.1997).
- Patterson, R., (2008). *Neighborhood Effects on High-School Drop-Out Rates and Teenage Childbearing*. Center for Economic Studies.
- Rumberger, R. W. (2001). *Why students drop out of school and what can be done*. Paper prepared for the conference, *Dropouts in America: How Severe is the Problem? What Do We Know about Intervention and Prevention?* Harvard

University. Retrieved January 21, 2022 from
<https://cloudfront.escholarship.org/dist/prd/content/qt58p2c3wp/qt58p2c3wp.pdf?t=msnxh4>

Υπ. Απόφαση 2373/2003, Οργάνωση και λειτουργία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΦΕΚ 1003/22.07.2003).

Αναφορά στο άρθρο ως: Μπιτσάκος, Ν. (2023). Η Μαθητική Διαρροή στην Περιφέρεια Θεσσαλίας: Μία εμπειρική συγκριτική ανάλυση του πληθυσμού των ενήλικων εκπαιδευόμενων σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας Καταστημάτων Κράτησης. *Θέματα Επιστημών Αγωγής*, 2(1), 83-97.

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/thea>